

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับการทุจริตและข้อผิดพลาด (Fraud and Error Concept)
2. ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Red Flags to Errors in Financial Statements from Analytical Review)
3. ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีผลต่อการประเมินความเสี่ยง (Red Flags to Errors in Financial Statements that Impact Risk Assessment)

ซึ่งแต่ละประเด็นมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการทุจริตและข้อผิดพลาด (Fraud and Errors)

Reinstein และ Coursen (1999) ได้อธิบายความหมายของคำว่า ข้อผิดพลาดซึ่งมีความแตกต่างจากคำว่า การทุจริตไว้ว่า "ข้อผิดพลาด" โดยนิยามแล้วก็คือ ความไม่ตั้งใจ (Unintentional) ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อและทุกสถานที่ โดยไม่สามารถคาดเดาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในงบการเงินได้ โครงสร้างการควบคุมภายในที่แข็งแกร่งจะสามารถลดความเสี่ยงของข้อผิดพลาดที่มีนัยสำคัญได้ด้วยการใช้นโยบายการบริหารที่ดีและออกแบบกระบวนการเพื่อป้องกันการทุจริตและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น หรือเพื่อสืบพบและแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ส่วนคำว่า "ทุจริต" นั้นคือความตั้งใจ (Intentional) เป็นได้ทั้งการทุจริตระดับพนักงาน (การยกยอก, ขโมย) และการทุจริตระดับบริหาร (การตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน Fraudulent Financial Reporting) ซึ่งการทุจริตเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นได้โดยการใช้ช่องว่างของการควบคุมภายใน แม้ว่าจะมีการ ควบคุมภายในที่เข้มแข็ง แต่ก็มีบ่อยครั้งที่ยังไม่เพียงพอต่อการตรวจพบการทุจริตที่มีนัยสำคัญได้ ดังนั้น ผู้สอบบัญชีควรเพิ่มขีดความสามารถในการสืบพบได้ เมื่อมีเงื่อนไขในการบ่งชี้ถึงความ เป็นไปได้หรือความเสี่ยงที่จะเกิดการทุจริตทั้งในระดับพนักงานและผู้บริหาร

ในการจำแนกประเภทของการทุจริตนั้น จากเอกสารประกอบการบรรยาย โครงการบัญชีเพื่อผู้บริหาร คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ความเข้าใจเกี่ยวกับทุจริตและการควบคุมภายในของกิจการ ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล (2544) ได้จำแนกการทุจริตออกเป็น 2 ประเภท คือ การทุจริตระดับพนักงานปฏิบัติการ และการทุจริตระดับผู้บริหารซึ่งได้ยกตัวอย่างการทุจริตที่เกิดขึ้นดังนี้

ระดับพนักงานปฏิบัติการ : การทุจริตด้านการเงิน

1. รับเงินแล้วไม่บันทึกบัญชี
2. บันทึกต่ำกว่าเงินที่ควรได้รับจริง
3. เปลี่ยนเงินสดเป็นเช็ค
4. แก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารการรับเงิน
5. ปลอมแปลงการรับคืนหรือส่วนลด

ระดับพนักงานปฏิบัติการ : การทุจริตด้านลูกหนี้การค้า

1. การนำส่งเงินที่ได้รับจากลูกค้าล่าช้าเนื่องจากนำไปใช้ส่วนตัวก่อน
2. ไม่บันทึกบัญชีการรับเงินจากบัญชีลูกหนี้การค้าที่เก่าหรือตัดเป็นหนี้สูญแล้ว
3. ปลอมแปลงลูกหนี้การค้า เพื่อให้ได้รับค่านายหน้าจำนวนสูง

ระดับพนักงานปฏิบัติการ : การทุจริตด้านเจ้าหนี้การค้า

1. ปลอมแปลงเอกสารเจ้าหนี้
2. มีการสั่งซื้อเกินจำเป็น และยกยอกใช้ส่วนตัว
3. เพิ่มหนี้ในใบแจ้งหนี้
4. จ่ายเช็คให้เจ้าหน้าที่
5. จ่ายเงินซ้ำ
6. ตั้งบริษัทมาให้บริการหรือขายสินค้าให้บริษัท (Conflict of Interest)

ระดับพนักงานปฏิบัติการ : การทุจริตด้านลงทุน/สินทรัพย์ถาวร

1. เอาไปค้าประกันหนี้ส่วนตัว
2. เอาไปหาประโยชน์ด้านดอกเบี้ยในช่วงที่ถึงกำหนดและฝากต่อ
3. ขายสินทรัพย์ที่ตัดค่าเสื่อมหมดแล้ว

ระดับพนักงานปฏิบัติการ : การทุจริตด้านเงินเดือน

1. พนักงานไม่มีตัวตน
2. จ่ายล่วงเวลาเกินจริง
3. หมุนเงินหัก ณ ที่จ่ายก่อนถึงกำหนดจ่ายจริง

ระดับผู้บริหาร : การทุจริตเกี่ยวกับงบการเงิน

1. การรับรู้รายได้
 - 1) การจำแนกรายได้ผิดประเภท
 - 2) มีรายการระหว่างกัน
2. รับรู้รายได้ผิดงวดบัญชี

3. วันที่มีการรับคืน และส่วนลดผิดงวดบัญชี
4. การรับรู้รายได้ไม่ถูกต้อง
 - 1) การขายโดยมีเงื่อนไข เช่น มีสัญญาซื้อคืนในงวดบัญชีถัดไป
 - 2) วันที่รับรู้รายได้จากการขายฝากไม่ถูกต้อง
 - 3) การรับรู้รายได้ตามอัตราส่วนของงานที่เสร็จ
5. การเปิดเผยรายการเกี่ยวกับบริษัทที่เกี่ยวข้องกันไม่เพียงพอ
6. วันที่มูลค่าของสินทรัพย์ผิด
 - 1) ลูกหนี้การค้า
 - 2) เงินลงทุน
 - 3) สินทรัพย์ถาวร
 - 4) หนี้สินที่ไม่แน่นอน
7. การเลื่อนการรับรู้ต้นทุนและค่าใช้จ่าย

Robertson (2000 – 2003) ได้กล่าวว่า การทุจริตระดับผู้บริหารมีความหมายเช่นเดียวกันกับการทุจริตในงบการเงิน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการทุจริตในงบการเงินจะเกิดขึ้นในรูปการบันทึกสินทรัพย์และรายได้สูงเกินไป และบันทึกหนี้สินและค่าใช้จ่ายต่ำเกินไป ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เปิดเผย การจัดทำรายงานที่ผิดจะทำให้รายได้หรือกำไรในส่วนของผู้ถือหุ้นสูงขึ้นหรือทำให้สถานการณ์จริงของบริษัทมีลักษณะมั่นคงมากขึ้น และจากรูปแบบดังกล่าว Robertson ได้อธิบายถึงอุปายหรือกลวงที่อาจเกิดขึ้น 8 วิธี ซึ่งสอดคล้องกับตัวอย่างการทุจริตในงบการเงินโดย Kerwin (1995) ได้แก่

1. การรับรู้รายได้ที่ไม่เหมาะสม อาจเนื่องมาจากเนื้อหาที่รูปแบบทางกฎหมาย เช่น การจำแนกรายได้ผิดประเภท
2. การรับรู้รายได้ในงวดเวลาที่ผิด
3. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายไม่เหมาะสม
4. การบัญชีตามเปอร์เซ็นต์ของงานที่ทำเสร็จไม่เหมาะสม
5. การเปิดเผยรายการของบริษัทที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ
6. การตีมูลค่าสินทรัพย์ไม่เหมาะสม
7. การตั้งพักของต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม เช่น การนำรายจ่ายไปรวมเป็นต้นทุนของสินทรัพย์
8. การเปิดเผยไม่เพียงพอหรือไม่เปิดเผย เช่น ละเลยการเปิดเผยรายการหนี้สินที่อาจเกิดขึ้น หรือละเลยการเปิดเผยเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ

การทุจริตในงบการเงิน (Fraudulent Financial Reporting) เพิ่งได้รับความสนใจเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา จากการศึกษาของ Westerback (1997) แสดงให้เห็นว่าจากอดีต มีการทุจริตเพิ่มมากขึ้น และวิธีการตรวจสอบแบบเดิมของผู้สอบบัญชีก็ไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะหยุดยั้งแนวโน้มในการเพิ่มขึ้นของการทุจริต จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องอบรมให้ความรู้ด้านวิชาชีพในเรื่องการสืบพบการทุจริตและวิธีป้องกันการทุจริตให้แก่ผู้สอบบัญชี เนื่องจากผลจากการฟ้องร้องเรื่องการทุจริตสามารถบั่นทอนความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อความน่าเชื่อถือของงบการเงิน

Westerback ยังได้ยกตัวอย่างการศึกษาในเรื่องการทุจริต (1997 อ้างถึงใน Association of Fraud Examiners in Austin, Texas, 1995) ได้แสดงผลการศึกษาว่า องค์กรของอเมริกาได้สูญเสียเงินเฉลี่ยมากกว่า 9 ดอลลาร์ ต่อวัน ต่อลูกจ้าง 1 คน หรือ อาจกล่าวได้ว่า 6% ของรายได้ระหว่างปีได้สูญเสียไปกับผู้ที่ทุจริต และใช้ทรัพย์สินในทางที่ผิด ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในองค์กรที่มีลูกจ้างพนักงานน้อยกว่า 100 คน มีการสำรวจเกี่ยวกับการทุจริตของบริษัทที่ใหญ่ที่สุดในอเมริกา 2,000 บริษัท จากผลการสำรวจเปิดเผยว่า 76% ของบริษัทที่ตอบกลับมา ได้ประสบกับเรื่องการทุจริตในระหว่างปี และยังพิจารณาอีกว่าปัญหาเรื่องการทุจริตเป็นปัญหาใหญ่สำหรับบริษัทในปัจจุบัน และ 67% ของบริษัทที่ตอบกลับมาเชื่อว่าเหตุการณ์ทุจริตจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (Westerback, 1997 อ้างถึงใน KPMG Peat Marwick LLP [KPMG], 1993) และยังมีการสำรวจในลักษณะใกล้เคียงกันอีก โดยผลการสำรวจพบว่า ผู้สอบบัญชีตรวจสอบพบการกระทำทุจริตได้แค่เพียง 5% เท่านั้น (Westerback, 1997 อ้างถึงใน KPMG, 1994) ซึ่งจากผลการสำรวจนี้ทำให้วิชาชีพการสอบบัญชีถูกมองในแง่ไม่ดีนักในสายตาสาธารณชน

มีงานวิจัยชิ้นหนึ่งโดย Beasley et al. (2000) ได้ทำการศึกษาลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมและโครงสร้างระบบการกำกับดูแลของกิจการที่มีผลต่อการตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน ซึ่งได้ศึกษาอุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย 3 หมวด คือหมวดเทคโนโลยี (Technology) อุตสาหกรรมเพื่อสุขภาพ (Health Care) และหมวดธุรกิจที่ให้บริการทางการเงิน (Financing Services) พบว่าเทคนิคในการทุจริตได้ถูกใช้ต่างกันไปในแต่ละอุตสาหกรรม คือ การทุจริตในยอดรายได้ก็จะเกิดในบริษัทประเภทเทคโนโลยีมากที่สุด ส่วนการทุจริตในสินทรัพย์และการยกยอกทรัพย์สิน (Misappropriation) ก็จะเจอในธุรกิจที่ให้บริการทางการเงินมากที่สุด

2. ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Red Flags to Errors in Financial Statement from Analytical Review)

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การวิเคราะห์เชิงปริมาณ และ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลจากงบการเงินในอดีตและปัจจุบันเป็นสำคัญ เช่น การวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วนทางการเงิน

1. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบริษัท เช่น อัตราการขยายตัวในอดีต อัตราการขยายตัวเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในบริษัท เป็นต้น

การวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้นเป็นเทคนิคการสอบทานวิธีหนึ่งในการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีนิยมใช้ สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (2544) ได้มีมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 520 เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ซึ่งมีเนื้อหาไม่แตกต่างกับมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ รหัส 520 (ISA 520) เรื่อง "Analytical Procedure" สรุปเนื้อหาของการวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ดังนี้

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ เป็นการวิเคราะห์อัตราส่วนและแนวโน้มต่าง ๆ ที่สำคัญ รวมทั้งการตรวจสอบผลของการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหมาย อาจใช้กับงบการเงินรวม ส่วนประกอบของงบการเงิน และองค์ประกอบแต่ละส่วนของข้อมูลทางการเงินก็ได้ ซึ่งการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามมาตรฐานการสอบบัญชีฉบับนี้ รวมถึงการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินของกิจการกับข้อมูลต่างๆ ด้วย เช่น

- ข้อมูลที่เปรียบเทียบกันได้ของงวดก่อนๆ
- ผลที่คาดการณ์ไว้ เช่น งบประมาณหรือประมาณการต่างๆ หรือการคาดการณ์ของผู้สอบบัญชี เช่น การประมาณการค่าเสื่อมราคา
- ข้อมูลของกิจการอื่น ที่อยู่ ในอุตสาหกรรมที่คล้ายคลึงกัน เช่น การเปรียบเทียบอัตราส่วนยอดขายต่อลูกหนี้การค้าของกิจการกับค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม หรือกับกิจการอื่นที่มีขนาดใกล้เคียงกันในอุตสาหกรรมนั้นๆ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบตามมาตรฐานการสอบบัญชีดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อช่วยผู้สอบบัญชีในการวางแผนเกี่ยวกับลักษณะ ระยะเวลา และขอบเขตของวิธีการตรวจสอบอื่น

2. เพื่อใช้เป็นวิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระ ซึ่งมีประสิทธิผลหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าการทดสอบรายละเอียดเพื่อลดความเสี่ยงจากการตรวจสอบสำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้เกี่ยวกับงบการเงิน ซึ่งอาจใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบหรือทดสอบรายละเอียดหรือจากทั้งสองวิธี ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะได้จากการตรวจสอบ

3. เพื่อเป็นการสอบทานข้อมูลในงบการเงินทั้งหมดในช่วงที่การตรวจสอบใกล้จะแล้วเสร็จ

สมพงษ์ พรอุปถัมภ์ (2544) ยังได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบของผู้สอบบัญชี ในขั้นตอนการวิเคราะห์เปรียบเทียบขั้นสุดท้าย (Final Analytical Procedure) ว่าเป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลตัวเลขในงบการเงินเปรียบเทียบกัน หรือประเมินข้อมูลทางการเงินโดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่เป็นตัวเงินและข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเงิน เพื่อให้เห็นภาพรวมของกิจการและเป็นการชี้ให้เห็นถึงความผิดปกติหรือสิ่งที่ไม่ได้เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ เครื่องมือที่นำมาใช้โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ ของปีที่ตรวจสอบกับปีก่อน เปรียบเทียบงบการเงินงวดปัจจุบันกับผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่คาดไว้ และพิจารณาร่วมกับการสอบถามผู้บริหาร เพื่อเป็นการสรุปผลการตรวจสอบสำหรับผู้สอบบัญชี

หากจะนำการวิเคราะห์เปรียบเทียบของผู้สอบบัญชีมาประยุกต์ใช้ในงานตรวจสอบภายในนั้น เจริญ เจษฎาวุธ (2542) ได้อธิบายถึงการนำเทคนิคนี้มาใช้ได้หลากหลายกรณี เช่น

1. การเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินงวดปัจจุบันกับงวดก่อนๆ เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ
2. การเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินกับผลที่คาดว่าจะได้รับ เช่น ในเรื่องงบประมาณหรือในเรื่องการพยากรณ์ต่างๆ ว่ามีผลต่างกันอย่างไร อันเนื่องมาจากสาเหตุอะไร
3. การศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบข้อมูลทางการเงินที่คาดว่าจะมีโอกาที่จะเป็นไปได้ตามรูปแบบที่ได้พยากรณ์ไว้ตามประสบการณ์ของบริษัทที่เคยได้รับ
4. เปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินกับข้อมูลอื่นที่อยู่ในหมวดเดียวกันกับธุรกิจที่บริษัทดำเนินการอยู่
5. การศึกษาความสัมพันธ์ของข้อมูลทางการเงิน (Financial Information) กับข้อมูลที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Nonfinancial Information) ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรง

เจริญ ยังกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบสำหรับผู้ตรวจสอบภายในอีกว่า ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์และประเมินระบบการควบคุมภายใน การวางแผน การตรวจสอบโดยละเอียด และการสอบทานกระดาษทำการ ซึ่งการวิเคราะห์เชิงปริมาณก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีนำมาใช้ในการทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

หากจะกล่าวถึงประโยชน์ของการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบในการตรวจสอบภายในนั้น ได้มีงานวิจัยชิ้นหนึ่ง โดย Calderon และ Green (1994) ได้ศึกษาให้เห็นข้อสนับสนุนในการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบในการตรวจสอบ มีข้อสรุป 3 ประเด็น ดังนี้

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบจะสามารถช่วยให้สัญญาณเกี่ยวกับข้อผิดพลาดและสิ่งผิดปกติที่มีนัยสำคัญรวมถึงการทำทุจริต
2. การศึกษานี้สนับสนุนการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบในทุกขั้นตอนของการสอบบัญชี
3. การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการใช้กระบวนการทางสถิติที่ซับซ้อนเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ต่างๆ มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ อุษณา ภัทรมนตรี (2543) กล่าวว่า จากการศึกษาในอดีตการนำวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบมาใช้นั้นช่วยในการค้นพบหรือได้เบาะแสของข้อผิดพลาดได้มากกว่าการสังเกตหรือสอบถาม (อุษณา ภัทรมนตรี, 2543: 6-7 อ้างถึงใน Hylas และ Ashton, 1982: 751-765)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้นสามารถให้เบาะแส ประเด็นปัญหาสำคัญในการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพและใช้เวลาน้อยในการทำ แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องความเชื่อถือได้และการเลือกข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เนื่องจากผู้ตรวจสอบต้องมีความรู้ในการเลือกข้อมูลและการแปลผลที่ได้ถูกต้อง และนอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความหมายของการวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยสรุปว่า เป็นการศึกษาระบบความสัมพันธ์ของข้อมูลสถิติที่สำคัญทั้งการเงินและผลการดำเนินงาน เพื่อใช้ในการระบุความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ความผิดปกติ และการกระทำที่ผิดกฎหมาย

จากการศึกษาของ Hillison et al. (1999) พบว่า เทคนิคหนึ่งของผู้ตรวจสอบภายในที่ใช้ในการที่จะสืบพบสัญญาณเตือนภัยการทุจริตได้ ก็คือ การนำการวิเคราะห์เปรียบเทียบมาใช้ในการตรวจสอบเพิ่มขึ้น ซึ่งการทุจริตสามารถกระทบไปถึงการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มและอัตราส่วนในงบการเงิน เนื่องจากบัญชีจะถูกปรับเปลี่ยนเพื่อที่จะปกปิดการทุจริต ดังนั้นการวิเคราะห์ทาง

การเงินจะถูกชี้โดยผู้ตรวจสอบภายในให้เห็นผลกระทบจากแผนการทุจริต โดยอาจจะวิเคราะห์ข้อมูลในงบการเงินหลายๆ ปี เทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่หลากหลายอาจรวมถึง การวิเคราะห์แนวโน้ม(แนวนอน) [Trend (Horizontal) Analysis] , การวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วน (การวิเคราะห์แนวตั้ง) [Ratio Analysis (Vertical Analysis or Common Size Statement)] , การเปรียบเทียบกับประมาณการที่ตั้งไว้ [Budgetary Comparisons] , การเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม [Comparisons with Industry Averages] และการสอบทานบัญชีแยกประเภททั่วไป และการบันทึกสมุดรายวัน [Review of General Ledger and Journal Entries] ซึ่งถ้ารายการที่ผิดปกตินั้นเกิดจากการทุจริต ก็ควรจะต้งถูกติดตามเพื่อทำการตัดสินใจต่อไป

Blocher และ Willingham (1988) ได้กล่าวถึงเทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า ประกอบด้วยการวิเคราะห์ 2 วิธีที่ใช้กันโดยทั่วไป คือ การวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Analysis) เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างหนึ่งที่ทำกรวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงในยอดคงเหลือทางบัญชี (Account balance) , รายการ หรือ ปัจจัยอื่นๆ ในปีปัจจุบันกับงวดบัญชีในอดีต ซึ่งโดยปกติจะเปรียบเทียบด้วยยอดประจำปี ซึ่งการวิเคราะห์แนวโน้มอย่างง่ายก็จะทำการเปรียบเทียบยอดคงเหลือปีก่อนกับปีปัจจุบัน หากซับซ้อนกว่านั้นจะทำการเปรียบเทียบยอดคงเหลือในปีก่อนๆ ในระยะเวลา 1 – 3 ปี หรือมากกว่านั้น กับยอดคงเหลือในปีปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์แนวโน้มนั้นรวมถึงการวิเคราะห์ตามงวดเวลาด้วย (Statistic Time – Series Method)

ส่วนการวิเคราะห์อีกวิธีหนึ่งคือ การวิเคราะห์อัตราส่วน (Ratio Analysis) โดยการใช้อัตราส่วนในการเปรียบเทียบระหว่างงวดเวลามักจะเรียกว่า Time – Series Analysis และการเปรียบเทียบของอัตราส่วนระหว่างกิจการในแต่ละงวดเวลาเรียกว่า Cross Sectional Analysis นอกจากนี้ยังมีอีก 2 วิธีที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์อัตราส่วน ซึ่งผู้สอบบัญชีมักใช้ 2 วิธีนี้โดยทั่วไปวิธีแรกรู้จักกันในชื่อ การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratio Analysis) จะอยู่บนพื้นฐานการใช้อัตราส่วนทางบัญชีในงบการเงิน เช่น อัตราส่วนสภาพคล่อง (Current Ratio) หรือ อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือ (Inventory Turnover) วิธีที่สองคือ การวิเคราะห์แนวตั้ง หรือการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในแนวตั้ง (Common – Size Statement Analysis or Vertical Fluctuation Analysis) ซึ่งในยอดคงเหลือแต่ละบัญชีจะแสดงให้เห็นเป็นร้อยละของยอดรวมที่เกี่ยวข้อง เช่น ยอดสินทรัพย์รวม ยอดขายรวม หรือ ยอดค่าใช้จ่ายรวม ซึ่ง งบการเงินที่จัดทำเป็นแบบร้อยละในแนวตั้ง (Common – Size Statement) มักจะจัดทำอยู่ในรูปแบบเปรียบเทียบตามงวดเวลา (Time – Series) แต่ก็สามารถจัดทำในรูปเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น (Cross – Sectional) ได้เช่นกัน

จากผลการวิจัยโดย Church , McMillan และ Schneider (2001) ได้ทำการทดสอบการพิจารณาของผู้ตรวจสอบภายในว่างบการเงินมีการตกแต่งตัวเลขในระหว่างงานวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า มีสัดส่วนที่สูงมากที่สุดที่ผู้ตรวจสอบภายในจะชี้แจงว่ามีการทุจริตเมื่อรายได้สูงกว่าที่คาดหวังไว้ และเมื่อสัญญาภาระผูกพันแห่งนั้นมีข้อจำกัด ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้รายได้สูงกว่าที่คาดหวังไว้ และจากงานวิจัยยังพบอีกว่า ผู้ตรวจสอบภายในกำหนดความเป็นไปได้ที่จะเกิดทุจริตสูงเมื่อมีเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

1. รายได้สูงกว่าที่คาดหวังไว้
2. มีการวางนโยบายโบนัสที่ผูกติดกับยอดกำไร (Earning – Based Bonus Plan) ซึ่งอาจพิจารณาเห็นว่าในปีที่ดำเนินงานดี โบนัสอาจจะมีจำนวนถึง 50% ของเงินเดือน
3. สัญญาภาระผูกพันแห่งนั้นมีข้อจำกัด

นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าวพบว่า ผู้ตรวจสอบภายในมีโอกาสที่จะพิจารณาว่างบการเงินมีการตกแต่งตัวเลขเมื่อฐานะทางการเงินนั้นมีโอกาสที่จะดีขึ้นมากกว่าแย่ลง และยังคงกล่าวโดยสรุปว่า การวางนโยบายโบนัสที่ผูกติดกับยอดกำไร (Earning – Based Bonus Plan) และการมีข้อจำกัดในสัญญาภาระผูกพันแห่งนี้นั้น สามารถกระตุ้นให้ผู้บริหารทำการปรับเปลี่ยนตัวเลขกำไร เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะแสดงมูลค่าปัจจุบันของรายได้โบนัสสูงๆ และ รักษาหรือยินยอมทำตามข้อตกลงในสัญญาแห่งหนึ่ง

เกียรติศักดิ์ จีรเชียรนาถ (2539) ได้กล่าวถึงปัญหาที่อาจเกิดจากโครงสร้างของเงินทุนและเงื่อนไขในสัญญาการเงินซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยในเรื่องข้อจำกัดในสัญญาภาระผูกพันแห่งหนึ่งซึ่งอาจทำให้เกิดการฉ้อฉลในงบการเงิน ถ้าองค์กรต้องใช้เงินทุนจากเจ้าหนี้ ในบางครั้งอาจจะมีเงื่อนไขผูกพันให้กิจการต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นการกู้ยืมระยะยาว อาจจะทำให้กิจการสำรองเงินจากกำไรไว้เป็นจำนวนเท่าที่กำหนดหรือรักษาอัตราส่วนทางการเงินตามที่กำหนด หากมีการละเมิดอาจจะถูกปรับหรือถูกบอกเลิกสัญญาเมื่อมีความจำเป็นในด้านนี้เกิดขึ้น ผู้บริหารก็จำเป็นต้องสร้างระบบที่เพียงพอเพื่อป้องกันการละเมิดสัญญาขึ้น

เจริญ เจริญวาลัย (2543) ได้กล่าวถึง สัญญาหรืออาการบอกเหตุของทุจริตในรูปการตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน (Fraudulent Financial Report) หรือการทุจริตผู้ถือหุ้นคนอื่นหรือหลอกลวงนักลงทุน ซึ่งผู้ศึกษาจะยกตัวอย่างสัญญาบอกเหตุในกรณีที่น่าสนใจที่อาจเกิดขึ้นกับสถาบันการเงิน ดังนี้

1. สถิติรายจ่ายสูงผิดปกติ จำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามสถิติที่ผ่านมาอยู่ในระดับหนึ่งหรือเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่ออัตราเพิ่มสูงผิดปกติ

2. สถิติรายได้ลดลงมากผิดปกติ จำนวนรายได้เฉลี่ยหรือรายรับเฉลี่ยของบริษัทโดยเฉลี่ยตามสถิติที่ผ่านมาเคยทำได้สูงระดับหนึ่ง รายได้ที่เคยทำได้เกิดตกต่ำผิดปกติ หรือผิดปกติจริงอยู่ที่ความสามารถในการทำรายได้มีโอกาสตกต่ำลงได้หลายๆ เหตุผล และหลายๆ ปัจจัยก็ตาม แต่ถ้ายอดที่ลดลงมากผิดปกติก็น่าจะเป็นสัญญาณแจ้งเหตุอันตรายที่สำคัญอย่างหนึ่ง

3. กิจกรรมประสมผลขาดทุนเป็นจำนวนมาก หรือผลกำไรลดลงโดย

1) อัตราส่วนรายได้ลดลง แต่รายจ่ายเท่าเดิม

2) อัตราส่วนรายได้เท่าเดิม แต่อัตราส่วนรายจ่ายสูงขึ้น

3) อัตราส่วนรายได้สูงขึ้น แต่อัตราส่วนรายจ่ายสูงขึ้นมากกว่า

4. ประสิทธิภาพในการหารายได้ลดลง หรืออัตราการเติบโตลดลง

5. ยอดลูกหนี้ค้างชำระสูง หนี้ที่ถึงกำหนดค้างชำระเป็นจำนวนมาก มีหนี้ที่

แสดงลักษณะไม่ดีหลายประการ เช่น

1) จำนวนรายลูกหนี้ที่ค้างชำระสูง

2) จำนวนเงินแต่ละราย และยอดหนี้รวมค้างชำระมาก

3) จำนวนงวดเดือนที่ผิดนัดของลูกหนี้แต่ละรายและยอดรวมของทุกรายมี

อัตราผิดปกติ ลักษณะเช่นนี้ อาจหมายถึง การสร้างลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตนจริง หรือรับชำระหนี้มาแล้ว ยกยอกนำไปใช้ก่อน

6. ค่าเบี่ยง ค่างานหนี้เดินทางและค่าที่พักแรมมากผิดปกติ สำหรับการ

ปฏิบัติงานนอกสถานที่ของเจ้าหน้าที่ ถ้าอัตราค่าใช้จ่ายลักษณะนี้หรือสถิติของค่าใช้จ่ายลักษณะนี้เพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อยๆ นั้น อาจเป็นไปได้ว่ามีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

7. ตลอดจนบัญชีที่ผ่านมา ไม่มีการผ่านบัญชีตั้งพัก (Suspense A/C Debtors

หรือ Suspense A/C Creditors) ซึ่งเป็นบัญชีตั้งพักในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับเงินสดขาดหรือเกิน ซึ่งเมื่อสิ้นงวดหากไม่สามารถหาสาเหตุได้ ก็ต้องโอนบัญชีเป็นรายรับหรือรายจ่ายไป

จากการศึกษาในเรื่องปัจจัยในการพิจารณาของผู้ตรวจสอบภายในว่างบการเงินมีการตกแต่งตัวเลข ได้อ้างถึงมาตรฐานการปฏิบัติงานของวิชาชีพตรวจสอบภายใน กล่าวว่าผู้ตรวจสอบภายในควรจะต้องตื่นตัวกับการพิจารณาความเป็นไปได้ที่จะมีโอกาสในการเจตนากระทำผิด รวมถึงการพิจารณาการทำงานงบการเงินลง (Church , McMillan and Schneider, 2001 cited in The Institute of International Auditors [IIA], 1998: Section 280.01) ซึ่งผู้ตรวจสอบภายในถูก

คาดหวังว่าจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพอเพียงที่จะจำแนกตัวชี้วัดของความเป็นไปได้ในการเกิดการทุจริต (Church , McMillan and Schneider, 2001 cited in IIA, 1998: Section 280.02.2) และมาตรฐานการตรวจสอบภายในยังได้แนะนำอีกว่า การใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Analytical Procedure) อาจจะใช้ได้เป็นประโยชน์อย่างมากในการเปิดเผยงบการเงินที่มีการตกแต่งตัวเลขได้อย่างรวดเร็ว และผู้ตรวจสอบภายในยังถูกคาดหวังให้ใช้กระบวนการดังกล่าวในการตรวจสอบและประเมินข้อมูล (Church , McMillan and Schneider, 2001 cited in IIA, 1998: Section 420.01)

อย่างไรก็ตาม Church และ Schneider (1995) ยังได้กล่าวถึงข้อจำกัดของผู้ตรวจสอบภายในหากเปรียบเทียบกับผู้ตรวจสอบบัญชีอิสระว่า ผู้ตรวจสอบภายในมีข้อจำกัดในเรื่องประสบการณ์เกี่ยวกับการตรวจพบข้อผิดพลาดในงบการเงิน ซึ่งอาจยากสำหรับผู้ตรวจสอบภายในในการพบข้อผิดพลาด และยังได้กล่าวอีกว่าผู้ตรวจสอบภายในอาจจะไม่พยายามที่จะค้นหาข้อผิดพลาดในงบการเงิน และพบว่าผู้ตรวจสอบภายในมีความสามารถในการวิเคราะห์ที่น้อยมาก และมักจะใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผู้สอบบัญชีอิสระ ซึ่งจากการศึกษา พบว่าผู้ตรวจสอบภายในอาจจะไม่มีความเชี่ยวชาญในการสืบพบข้อผิดพลาด และอาจไม่มีประสิทธิภาพในการค้นหาหลักฐานของข้อผิดพลาด

3. ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีผลต่อการประเมินความเสี่ยง (Red Flags to Errors in Financial Statement that Impact Risk Assessment)

การประเมินความเสี่ยงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของโครงสร้างการควบคุมภายใน โดยอุษณา ภัทรมนตรี (2543) ได้กล่าวถึงการประเมินความเสี่ยงว่าเป็นการจัดการควบคุมโดยพิจารณาจากความเสี่ยงที่แต่ละองค์กรพบ

ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล (2544) ได้อธิบายถึงการประเมินความเสี่ยงไว้ว่า ทุกองค์กรย่อมดำเนินการอยู่ท่ามกลางความเสี่ยงซึ่งสืบเนื่องมาจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ธุรกิจจึงจำเป็นที่จะต้องประเมินความเสี่ยง เพื่อกำหนดและนำมาตรการควบคุมที่เหมาะสมและมีประสิทธิผลมาป้องกันเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าความเสียหายหรือความผิดพลาดจะไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็จะอยู่ในระดับที่เป็นอันตรายหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ไม่ถึงกับทำให้รายงานการเงินการบัญชี หรือข้อมูลต่างๆ เชื้อถือไม่ได้ ไม่ถึงกับทำให้ทรัพย์สินของกิจการไม่ได้รับการดูแลและรักษาให้อยู่ในสภาพที่พร้อมกับการใช้งาน และไม่ถึงกับทำให้เกิดการปฏิบัติที่ผิดกฎหมาย ระเบียบ นโยบาย หรือข้อกำหนดใดที่กิจการต้องปฏิบัติตาม

ส่วนประเภทของความเสี่ยงนั้น เจริญ เจษฎาวัลย์ (2545) ได้จำแนกประเภทไว้ อย่างกว้างๆ ดังนี้

1. ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risks) เป็นความเสี่ยงสำคัญที่ทำให้กิจการสามารถเดินต่อไปได้หรือไม่ อย่างไร ภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารองค์กรคือ การบริหารทางการเงินมิให้เกิดความเสี่ยงขึ้น หรือจะต้องใช้ความพยายามให้ความเสี่ยงทางการเงินเกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งความเสี่ยงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจาก ตลาดเงิน อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน เครื่องมืออนุพันธ์การเงิน สภาพคล่อง กระแสเงินสด เป็นต้น

2. ความเสี่ยงทางการบริหาร (Management Risks) อาจเกิดมีได้จากกระบวนการบริหารขององค์กรต่างๆ โดยทั่วไปแล้วยากที่จะควบคุมได้ ยากที่จะเอาผิดผู้คนได้ เพราะเป็นความเสี่ยงอันเกิดจากกิจกรรมของผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดในการตัดสินใจทางการบริหาร ซึ่ง การตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน (Fraudulent Financial Reporting) ก็ถือเป็น การทุจริตระดับผู้บริหาร (Management Fraud) ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากฝีมือของผู้บริหารกิจการ ซึ่งกระทบต่อความเสี่ยงทางการบริหาร เมื่อก้าวโดยรวมถึงความเสี่ยงทางการบริหารแล้ว โดยทั่วไป ถือเป็นความเสี่ยงที่ค่อนข้างยากต่อการสร้างระบบควบคุมความเสี่ยงประเภทนี้ได้ และจะได้ก็เพียงสามารถควบคุมในบางระดับเท่านั้น เนื่องจากความเสี่ยงประเภทนี้ มีข้อจำกัดของการควบคุมอยู่ค่อนข้างมาก

3. ความเสี่ยงทางธุรกิจ (Business Risks) การทุจริตภายในและความเสี่ยงจากการทุจริตภายใน เป็นปัจจัยหนึ่งที่กระทบต่อความเสี่ยงทางธุรกิจ แต่ความเสี่ยงประเภทนี้ โดยทั่วไปเป็นความเสี่ยงที่สามารถควบคุมได้ ถ้ามีการวางระบบไว้รัดกุมเพียงพอ

4. ความเสี่ยงของสภาพแวดล้อม (Environment Risks) เป็นความเสี่ยงที่อาจจำแนกเข้าสู่ความเสี่ยงประเภทอื่นๆ ได้ด้วย ซึ่งออกแบ่งสภาพแวดล้อมออกเป็น 6 ลักษณะ คือ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางการเมือง กฎหมาย และกฎข้อบังคับ คู่แข่งขัน และเทคโนโลยี

The Institute of Internal Auditors [IIA] ได้อธิบายศัพท์เกี่ยวกับความเสี่ยงที่นอกเหนือจากเจริญได้กล่าวไว้ คือ ความเสี่ยงทางการดำเนินงาน (Operation Risk) ว่าเป็นความเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งเป็นผลมาจากความไม่พอเพียงหรือความล้มเหลวจากกระบวนการภายใน คน และระบบหรือเหตุการณ์ภายนอก

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงนั้นได้มีงานวิจัยชิ้นหนึ่ง Colbert (1995) ได้อ้างถึง SIAS 9 (Statement on Internal Auditing Standards) เป็นแถลงการณ์มาตรฐานการ

ตรวจสอบภายใน ที่กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงของผู้ตรวจสอบภายใน ซึ่งแต่ละปัจจัยเสี่ยงอาจมีนัยสำคัญที่ไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม ผู้ตรวจสอบภายในอาจจะคัดเลือกเพื่อมาถ่วงน้ำหนักปัจจัยเสี่ยงเพื่อหาค่าความสำคัญ และงานวิจัยดังกล่าวได้ระบุถึงปัจจัยเสี่ยงดังนี้

- จรรยาบรรณโดยทั่วไปและความกดดันผู้บริหารเพื่อที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์
- ความซื่อสัตย์ของบุคคล
- ขนาดของสินทรัพย์, สภาพคล่อง หรือจำนวนของรายการ
- เงื่อนไขทางการเงินและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ
- เงื่อนไขทางการแข่งขัน
- ผลกระทบจากลูกค้า ผู้ขาย และผู้ควบคุมจากภาครัฐ
- ผลของการตรวจสอบครั้งก่อน
- ระดับของการคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์
- การแตกกระจายการดำเนินงานตามสภาพภูมิศาสตร์
- ความพอเพียงและความมีประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายใน
- การเปลี่ยนแปลงขององค์กร, การบริหาร, เทคโนโลยี หรือ เศรษฐกิจ
- การตัดสินใจทางการบริหารและการประมาณการทางบัญชี การยอมรับการตรวจสอบและการกระทำแก้ไขให้ถูกต้อง

สุวิมล กุลาเลิศ (2544) ยังได้กล่าวถึงในบทความเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยง (Risk Management) ว่า จากการศึกษาถึงเรื่องการประเมินความเสี่ยงจากตำราหลายเล่มแล้วพบว่าตำราดังกล่าวไม่ได้บอกรายละเอียดของการประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ จะบอกผลของคะแนนว่าเป็น High, Medium, Low โดยไม่ได้บอกว่า ใช้อะไรถือเป็นความเสี่ยงแบบ High, Medium หรือ Low

อุษณา ภัทรมนตรี (2543) ได้กล่าวถึง ความเสี่ยงสำคัญที่ผู้ตรวจสอบควรรายงานได้แก่

- การตัดสินใจผิดพลาดเนื่องมาจากการใช้ข้อมูลที่ผิดพลาด
- การสูญเสียทางการเงิน
- การรายงานทางการเงินและการเปิดเผยรายงานการเงินที่มีลักษณะแสดงให้

เห็นถึงการทุจริตบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างมีสาระสำคัญ

- ความผิดพลาดของข้อมูลบัญชีเนื่องจากเลือกวิธีการบัญชีที่ไม่เหมาะสม
- ความไม่พึงพอใจของลูกค้า ทศนคติทางด้านลบของสาธารณะชนที่มีต่อองค์กร

- ความล้มเหลวที่จะปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน กระบวนการ และข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้

- การจัดหาและการใช้ทรัพยากรขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- ความล้มเหลวในการบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้

จากงานวิจัยของ Apostolou et al. (2001) ได้แสดงวิธีการประยุกต์ AHP model (The Analytic Hierarchy Process) ซึ่งพัฒนามาจากการคิดค้นของ Saaty (Apostolou et al., 2001 cited in Saaty, 1988) มาใช้ในการประเมินความเสี่ยงของงบการเงินที่ผิดพลาดอย่างมีนัยสำคัญอันเนื่องมาจากการทุจริตทางการบริหาร เพื่อใช้ในการตรวจสอบทางการเงิน โดยใช้ปัจจัยในการพิจารณาจากข้อบ่งชี้หรือปัจจัยเสี่ยงในการทุจริตจาก SAS No.82³ ในการประเมินความเสี่ยง ซึ่งโมเดลดังกล่าว เป็นโมเดลที่ช่วยลดความซับซ้อนในการตัดสินใจด้วยการเปรียบเทียบอย่างง่ายและสังเคราะห์ผล งานวิจัยดังกล่าวได้กำหนดลำดับชั้นเป็น 3 ระดับซึ่งระดับที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปจนถึงระดับที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะ ดังนี้

ระดับ 1 คือ วัตถุประสงค์ของทั้งหมด ในงานวิจัยนี้ คือ การประเมินความเสี่ยงของงบการเงินที่ผิดพลาดอย่างมีนัยสำคัญอันเนื่องมาจากการทุจริตทางการบริหารในการตรวจสอบงบการเงิน

ระดับ 2 ประกอบด้วย กลุ่มของปัจจัยเสี่ยงในการทุจริตจาก SAS No.82 ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มปัจจัย คือ

1. ลักษณะในการบริหารและความมีอิทธิพลเหนือการควบคุมทางสภาพแวดล้อม
2. เงื่อนไขของอุตสาหกรรม
3. การดำเนินงานและลักษณะความมั่นคงทางการเงิน

ระดับ 3 สะท้อนให้เห็นปัจจัยเฉพาะภายในกลุ่ม

³ SAS No.82 คือ Statement of Auditing Standards เรื่องการพิจารณาการทุจริตในการตรวจสอบงบการเงิน (Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit) เป็นมาตรฐานในการตรวจสอบงบการเงินที่ถูกพัฒนาจาก Auditing Standards Boards' (ASB) ซึ่งได้ระบุข้อบ่งชี้ในการทุจริตในงบการเงินซึ่งอาจเกิดจากการทุจริตทางการบริหาร

ผลจากการศึกษาจากประชากร 140 คน เกี่ยวกับเรื่องระดับความสำคัญของข้อบ่งชี้ในการทุจริตจาก SAS No.82 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ที่จะเกิดจากการทุจริตทางการบริหาร ได้ข้อสรุปว่า ผู้นำนักข้อบ่งชี้ในกลุ่มลักษณะทางการบริหารและความมีอิทธิพลเหนือการควบคุมทางสภาพแวดล้อมถูกตัดสินว่ามีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มการดำเนินงานและลักษณะความมั่นคงทางการเงิน และจากนั้นเป็นลักษณะเงื่อนไขของอุตสาหกรรม

ผลสรุปจากการทบทวนวรรณกรรม

ทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจจากการวิจัยในอดีตและตำราทางวิชาการ ว่าเทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบของผู้ตรวจสอบภายในสามารถทำให้เห็นข้อบ่งชี้ข้อผิดพลาดในงบการเงินได้ และข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าวนั้น อาจเกิดจากการทุจริตและข้อผิดพลาดจากทั้งพนักงานระดับปฏิบัติการและระดับผู้บริหาร โดยรูปแบบการทุจริตและข้อผิดพลาดของพนักงานระดับปฏิบัติการจะแตกต่างกับการทุจริตและข้อผิดพลาดที่กระทำโดยผู้บริหาร หากการทุจริตและข้อผิดพลาดที่กระทำโดยทั้งพนักงานระดับปฏิบัติการและผู้บริหารนั้นส่งผลกระทบต่องบการเงินอย่างมีสาระสำคัญ อาจเป็นเหตุให้กิจการเกิดความเสียหายทางการเงินและทางการดำเนินงานได้ ผู้ศึกษาได้ทำการสรุปรวบรวมเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

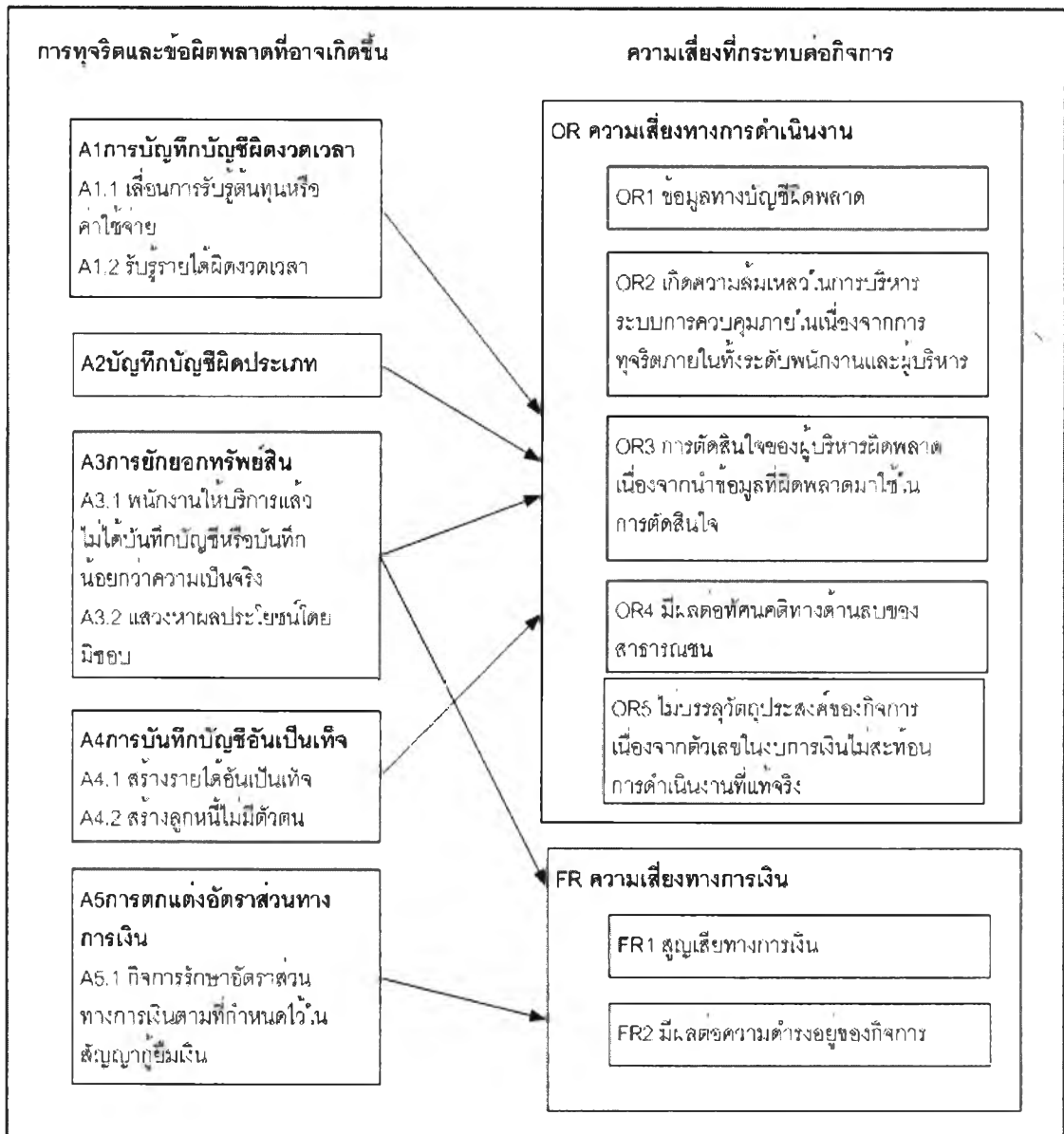
ผู้วิจัยได้สรุปเทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ เทคนิคการวิเคราะห์แนวโน้ม เทคนิคการวิเคราะห์อัตราส่วน และเทคนิคการเปรียบเทียบยอดคงเหลือกับประมาณการที่ตั้งไว้ ซึ่งหากแบ่งประเภทข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามเทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบ สามารถจำแนกได้ดังแผนภาพที่ 2-1

แผนภาพที่ 2-1 สรุปข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ
จำแนกตามเทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปการทุจริตและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงิน และส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงของกิจการได้ตามแผนภาพที่ 2-2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2-2 แสดงผลสรุปการทุจริตและข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เมื่อนำผลสรุปจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยสามารถนำผลสรุปข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการทุจริตและข้อผิดพลาดจากการปฏิบัติงานของทั้งพนักงานระดับปฏิบัติการและผู้บริหาร รวมทั้งผลกระทบที่อาจส่งถึงความเสี่ยงทางการดำเนินงานและทางการเงินต่อกิจการ เพื่อดำเนินการวิจัยโดยออกแบบ เครื่องมือสำหรับการวิจัย รวมถึงวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้อธิบายไว้ในบทถัดไป